

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження. Проаналізовано проблему збереження національної ідентичності в теперішніх умовах глобалізації, зокрема і в мистецькому середовищі української діаспори. В наш час, ми спостерігаємо за постійними змінами яких знає національна ідентичність під впливом різних глобалізаційних процесів. Глобалізація охоплює абсолютно усі сфери суспільно-політичного життя без винятку. Зміни в національно-культурному житті відбуваються надшвидко. Відповідно до цих змін, відбувається культурна криза, яка охоплює і Україну. Розглянуто особливості творчої лабораторії митця, який творить культуру поза українським середовищем. Знайдено шляхи збереження культурних особливостей в умовах сучасного світу. Ця тема є актуальною як ніколи, адже виклики Західній Цивілізації кидають кожного дня, коли, як не зараз думати про захист та майбутнє свого минулого, теперішнього й майбутнього. Від наших подальших дій залежить чи залишимо ми щось після себе, як українці, європейці.

Мета статті – проаналізувати національну ідентичність в умовах глобалізації та віднайти консенсус між новими та усталеними орієнтаціями, поглядами.

Глобалізація – це не стихійне явище або якісь природні катаклізми, а рукотворний процес, який реалізує окремі інтереси. І все не закінчується на технократичних надбаннях цивілізації, глобальних наслідків в економіці, політиці, в розвитку інформаційних технологій. Глобалізація – це зміна усієї ієрархії життєдіяльності людини, внутрішньо суперечливий і парадоксальний процес сам по собі, адже іншим аспектом глобалізації є процес локалізації, який в свою чергу містить явища інтеграції й дезінтеграції [3, с. 129].

Глобалізація також однаково впливає не тільки на нації, держави, але й на традиційність [3, с. 139]. Безумовно, процес глобалізації охопив усі сфери життя і впливає на економіку, політику та культуру країн світу безпосередньо або опосередковано.

Національна криза є свідченням актуальності проблеми національної ідентичності для більшості сучасних держав, особливо це стосується європейського континенту. Політика мультикультуралізму, нелегальна міграція, розширення наднаціональних інституцій, вплив глобального середовища та космополітизму, саме ці чинники в першу чергу дали розвитку національній кризі. На даний момент, ця проблема є найбільш актуальною для націй які не є консолідованими, де частина людей ідентифікують себе з різними культурами і там де поширена подвійна ідентичність. Країни пострадянського простору також часто стикаються з проблемами самоідентифікації і перебувають у пошуку систем ведення держави в національному руслі. Варто зазначити, що й особливо болісно переживає ці важкі випробування часу Україна. Це зумовлено в першу чергу довготривалою бездержавністю, перебуванням під контролем різних країн, асиміляцією іноземцями.

Вивчення даної проблематики починається з XIX ст., відбувається розвиток національних рухів і створення нових держав. Проблема актуалізувалась завдяки глобалізації наприкінці XX ст. Багато хто з науковців намагався проаналізувати проблеми ідентичності, серед них Жак Лакан, Юрген Гейбермас, Карл Юнг та інші. Представники модерністського напрямку доводили, що технічний та науковий прогрес усуває на задній план питання національної самосвідомості. Українські ж учені, серед яких можна виділити праці Володимира Євтуха, Леоніда Шкіяра, Ірини Кресіної та ін. наголошують, що національна ідентичність це не є результат розвитку етнічних груп, тому, що вона має особисті принципи конструювання індивідом своєї totoжності з деякими надетнічними спільнотами, цінностями, способом життя.

Фундаментом суспільства є загальнонаціональна ідентичність. Розуміння єдності з певною культурою, цінностями, історіями та іншими чинниками, що можуть об'єднувати людей. Формування цієї ідентичності відбувається завдяки визначенню самої людини в національно-культурних просторах.

Серед головних критеріїв можна визначити правову, економічну та культурну єдність. [2, с. 166-167].

Говорячи про культуру, глобалізація постає як взаємовплив різних народів між собою в культурницькому плані. За відповідних умов, у людини настає природне бажання зберегти свої національні особливості і страх перед їх втратою. Багатогранність культури є найбільшим досягненням митців усіх часів і народів, втрата ж призведе до загибелі надбань культури. Виникає проблема самосвідомості кожної культури. Гарантією держави може виступати лише глибоке національне самоусвідомлення і самоідентифікація сильної нації. Шлях до цього лежить через розвиток культури. Так вважав і С. Кримський: «найважливішим засобом збереження національної самоідентифікації є розвиток культури. Бо саме культура розвиває особистість людини, формує людей, нові покоління. І в напрямі саме культури проходить головна магістраль національної ідентифікації.» Неможливо розділяти поняття національної ідентичності із культурою. Під час свого становлення етнос виробляє власні ознаки, окремі від інших етносів. Єдність нації досягається за допомогою культури. Великої уваги потребує збереження української культури серед митців діаспори, тому, що головна умова існування в країні проживання є національна ідентифікація. Головною метою є збереження усього українства та духовного згуртування нації [1, с. 124-125].

Творець мистецтва в діаспорі відіграє роль посередника в прилаштуванні інонаціональних культурних цінностей до етнонаціональних. Митець поза домівкою намагається гармонізувати попередній та новий досвід. Відкритість до інших культур надзвичайно важлива для митця для збагачення власної національної культури, проте з цим постає нова проблема, адже є імовірність втрати національної самосвідомості. Подолати цей поріг зможе тільки сильна та вольова особистість [1, с. 125].

Однією з найяскравіших представників митців української діаспори є Емма Андіївська. Громадянка США, проживає у Німеччині проте відтворює українську культуру: «Я свою Україну ношу, як слимак свою хатку, я в ній живу – інакше би я пішла в інші культури, як багато хто з-поміж дуже талановитих людей». Її феномен полягає у балансі національного та модерністичного, а творчість взаємопов'язана між світовідчуттєвими та філософськими структурами які зближують національну культуру з фондом глобалізованого суспільства. Вона поєднує народні образи, національно-фольклорні ознаки з модернізмом. Відомий український письменник С. Жадан сказав: «Емма – громадянка Всесвіту, і Всесвіт цей, без сумніву, український...». Вона залишилась українокою, не дивлячись на весь вплив культурного потоку інших народностей, більше того, використала це для збагачення української культури [1, с. 124-125].

Національна криза є досить актуальною і для сьогоднішнього. Для прикладу, в Італії Академією історичних досліджень було впроваджено проект, який залучав провідних вчених та науковців до аналізу кризи національної ідентичності в Європі. З числа дослідників можна виокремити професорів Аріанну Монтанарі й Глорія Аммазарі, які присвятили свої праці аналізу

міжнаціональних проблем в європейських країнах. Не можна не згадати Перфранко Бруні, який наголосив, що захист мов національних меншин не повинен становити загрозу для ведення національної політики титульної нації. Це одна з перших умов у суспільстві, яке вбачає потребу в національній консолідації, а не на її розкол.

Широко обговорюється та вивчається це питання в Великобританії. Проблематика «британської ідентичності» є дискусійною, всилу постійних намагань отримати більш широку автономію Ірландії, Шотландії і Уельсу. Дослідження Девіда Маккроуном показують, що рівень національної свідомості британців знижується. Також вчені вивчають англійця в загальному, та що його відрізняє від британця, проблеми міграції, розкол національного вектору, де ліберали пропагандують мультикультуралізм, а консерватори притримуються традиційних течій. Постала проблема колективного насилля з боку іммігрантів. Частка вчених вважає, що це пов'язано з явищами культурного або етнічного плану, їхні колеги – ростом поляризації суспільства між бідними і багатими, тобто вони визначають як певну форму протесту та пошук для мігрантів політичного визнання. [2, с. 167-168].

Слід виокремити роботи англійської дослідниці Монсеррат Гібернау. В книжці «Ідентичність націй» вона вказує на виклики сьогодення для національної консолідації та ідентичності. Першочерговими кроками для утвердження єдності нації за Гібернау є створення та поширення образу нації, символів, традицій, національне ведення системи освіти [2, с. 168].

Роджерс Брубейкер теж долучився до розгляду проблем національної ідентичності. Американський вчений як і більшість західних філософів приділяють велику увагу аналізу цієї проблеми. На думку більшості вчених, є декілька вимірів національної ідентичності: психологічний, культурний, територіальний, історичний, політичний. Національна ідентичність – це відчуття, що опираються на віру належності до одної нації, та спільність національних особливостей, що виділяють їх від інших. Головним спільним фактор можна визначити політичну ідентифікацію громадян певної держави, адже сучасні нації на момент свого виникнення не володіли усталеними культурними ознаками. [2, с. 168].

Національна ідентифікація – це не лише значення систем ідей, уявлень, але й певних почуттів людей стосовно свого національного коріння в культурному, етнічному і політичному просторах. Це самоусвідомлення й самовияв національного організму з його унікальностями [3, с. 177].

Постійними та незмінними є спільності культури які характеризують етнічну ідентичність, а колективні можуть створюватись, зникати, змінюватись під впливом різноманітних чинників. Ключовими чинниками які сприяють національній самосвідомості є культурні особливості, мова, релігія, національні почуття, традиції. Самосвідомість побуджує саморозвиток, яке в підсумку впливатиме на прогрес в сферах суспільного життя [2, с. 168].

Беручи до уваги Україну, криза самоідентифікації та ідентичності можемо спостерігати в духовному, економічному, геополітичному аспектах, адже громадянське суспільство має низький рівень політичної свідомості. Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу. Історія показує, що чим більш багатогранним і різноманітним є населення держави, тим важче досягти компромісів і принципів загальнонаціонального розвитку [2, с. 168-169].

Висновки. Роблячи висновок, потрібно зазначити, що формування національної ідентичності – це процес самовизначення людини у реальних та символічних конструктах етнічного та національного простору. Головними критеріями єдності нації є культурна, правова, економічна спільності. У випадку ставлення на перше місце регіональну, релігійну, культурну ідентичності, нація розпадеться. Для утвердження та розвитку національної ідентичності важливим є формування образу нації, ритуалів і символів які зміцнюють почуття єдності, утворення національної освіти та розвиток громадянства.

Наслідки глобалізації для національної ідентичності є суперечливими, тому, що глобалізація ставить під сумнів все, що хоча б якось пов'язано з національною державою. [2, с. 170]. Соціальний прогрес у регіональному, континентальному й планетарному рівнях в більшості буде залежати від того, наскільки діяльність впливових фінансових, політичних і економічних сил й країн будуть відповідати об'єктивним передумовам глобалізації і інтересам держав та народів які беруть участь у цьому процесі. [3, с. 119].

Література

1. Луцишин Г. Проблема національної ідентичності в умовах глобалізації. <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/21127/1/29-166-171.pdf>
2. Яценко Ю. Глобалізація як виклик національній ідентичності митців української діаспори / Ю. Яценко // *Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки*. 2015. № 5. С. 124-126. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2015_5_34
3. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації. http://eprints.zu.edu.ua/6217/1/kozlovez_monograf.pdf
4. Шумка М. Л. Роль рідної мови в становленні української національної ідентичності / Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал. Випуск 4. Одеса. 2015. С.172-178.
5. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Національно-культурна ідентичність як маркер модерніз. українського суспільства / Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6. Л.: УБС НБУ, 2013. 722с. С. 391-399.
6. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр. / Авт. кол.:О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 268 с.
7. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.